

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ: ШЛЯХ ДО “ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ”

(Рецензія на монографію В.П. Соловйова
«Інноваційна діяльність як системний процес у конкурентній економіці
(Синергетичні ефекти інновацій). – К.: Фенікс, 2004. – 560 с.»)

Сьогодні не виникає сумнівів у тому, що перспектива соціально-економічного розвитку суспільства безпосередньо пов'язана з динамікою науково-технологічного прогресу, або, як кажуть, інноваційним розвитком. При цьому маються на увазі як виробничі, так і соціальні технології. Однак через нерівномірність та нестабільність соціально-політичного розвитку країн світу роль інноваційної діяльності в глобальному аспекті ще не до кінця вивчена. У зв'язку із цим великий інтерес становить монографія В.П. Соловйова, присвячена широкому спектру теоретичних і прикладних питань інноваційної діяльності в умовах конкурентної економіки.

Оцінюючи соціальну значимість інновацій, автор акцентує увагу на тому, що інформаційно-технологічна компонента стала набувати все більшого значення з середини ХХ століття. Це, в свою чергу, зумовило необхідність переглянути основні підходи щодо оптимізації економічних параметрів життєдіяльності людського суспільства, змінити методологію управління економікою, істотно вдосконалити інструментарій прийняття рішень, в тому числі і в сфері соціального регулювання, через формування та реалізацію соціальної політики держави.

В економічних дослідженнях широко використовуються поняття «інтелектуальна економіка», «економіка, заснована на знаннях», «інформаційна економіка». Найбільш адекватним сучасному цивілізаційному періоду, на думку автора, є поняття «інформаційна економіка», розвиток якої характеризує рух до інформаційного суспільства. Продуктами інформаційної економіки переважно виступають знання, що реально існують у формі інформації або матеріалізовані в речовій формі.

В роботі особливо наголошується, що інформаційна економіка – це економіка добробуту, оскільки продуктами інтелектуальної праці можуть одночасно користуватися безліч споживачів. При цьому, на відміну від матеріальних благ, інформаційний продукт не убуває і корисність його не зменшується, а зростає; самі ж продукти знань завдяки новітнім технологіям нескінченно тиражуються.

У монографії досліджуються проблеми зайнятості в інформаційному суспільстві. Зокрема відзначається, що характерною ознакою структурної динаміки зайнятості стає швидке зникнення одних та поява інших професій. Найбільшими темпами зайнятість зростає у сфері комунікацій, управління базами даних, комп'ютерного сервісу й інженерії комп'ютерної техніки. Нові робочі місця характеризуються гнучкою зайнятістю, що впливає на політику у сфері оплати праці, яка залежатиме переважно від обсягу виконаних робіт. Необхідною стає й оцінка індивідуальної роботи.

Провідною ідеєю монографії є погляд на інновації як джерело синергетичних ефектів, що забезпечують протидію зовнішнім негативним впливам на соціально-економічну систему шляхом її самоорганізації. Автором розглянуто деякі організаційно-нормативні заходи, які можуть сприяти «запуску» механізму самоорганізації. Одним з таких заходів автор вважає проведення організованих експертних досліджень з метою оцінки інвестиційної привабливості соціально-економічного середовища й пошуку на цій основі шляхів активізації інвестиційних потоків в Україні. Такий підхід створює передумови для обґрунтування прогнозів розвитку інвестиційних процесів у взаємозв'язку з характером і особливостями динаміки соціально-економічного середовища в цілому та окремих його складових.

Цікавим є запропоноване автором трактування інвестиційного клімату, під яким він розуміє сукупний рівень схвалення населенням політики держави в політичній, економічній і соціальній сферах. Інвестиційний клімат визначає, якою мірою в суспільстві «приживаються» приватні форми ведення господарства, як до нього ставляться населення й органи державного управління, наскільки ефективним є законодавче забезпечення розвитку підприємництва, наскільки глибоко суспільство переймається ідеєю ринкової конкуренції й готове формувати необхідні політичні, економічні й соціальні передумови для залучення національних та іноземних інвестицій. Наслідком цього є постійне реформування та удосконалення механізмів соціальної політики зайнятості.

Розроблена методологія активізації інноваційної діяльності має практичне значення. В одному з розділів монографії здійснено аналіз інвестиційно-інноваційних ризиків, що виникають внаслідок адаптації соціально-політичної системи до різних сценаріїв політичних та економічних реформ. Актуальність цієї розробки зумовлена тим, що правильно зорієнтувати процес прийняття рішень у сфері управління народногосподарським комплексом лише на основі здорового глузду й накопиченого досвіду в сучасних умовах неможливо через ряд причин. По-перше, суттєво зросла наукомісткість виробничих об'єктів управління, які є багатоконпонентними полісистемами, що характеризуються великою кількістю інновативних параметрів і показників. По-друге, окремі елементи цих полісистем, такі як соціальні групи, природні комплекси, недостатньо вивчені, щоб ефективно регулювати їхні параметри, а тим більше управляти їхніми функціями. По-третє, техногенні впливи часто опосередковані численними проміжними діями, соціальними конфліктами й обумовлені біфуркаціями, через що процеси, які відбуваються в соціальних системах, важко не тільки оцінити, але й до кінця з'ясувати. До того ж доводиться враховувати, що техногенні впливи не тільки певною мірою сприяють суспільному прогресу, але в багатьох випадках стають потужним засобом руйнування природного середовища.

Плідною для соціального планування є розробка автора, присвячена інформаційному аналізу життєвого циклу інновацій. Виходячи з положення, що основою планування технологічного розвитку суспільства є прагнення збалансувати прибутки підприємств і потреби суспільства, у монографії робиться оцінка деяких структурно-функціональних особливостей робочої сили, яка забезпечує реалізацію інноваційного циклу та конкурентоспроможність країни.

Проблема конкурентоспроможності вирішується у площині пошуку раціонального розподілу інвестиційних потоків між соціальною та виробничою сферами. Важливу роль при цьому в оцінці соціальної складової відіграють як спо-

живчі (пов'язані з купівельною спроможністю населення), так і трудові (що характеризують якість) характеристики робочої сили.

Положення монографії, які стосуються організації й нормативно-правового регулювання інноваційного процесу на основі врахування можливих процесів самоорганізації, знайшли впровадження у практику. Підтверджується це реалізованими в законодавчих актах пропозиціями щодо регулювання інноваційної діяльності в Україні.

У монографії ґрунтовно досліджується роль науки у соціально-економічному розвитку України. На жаль, як видно із досліджень автора, одним з парадоксів, що накладає серйозний відбиток на умови реалізації в Україні соціально значимих інвестиційних проектів, у тому числі і в інноваційній сфері, є неготовність до інтеграції з міжнародним інвестиційним капіталом і залучення до світової системи поділу праці, незважаючи на значні висококваліфіковані людські ресурси і один з найбільш потужних у Європі науково-технологічний потенціал.

Феномени, що характеризують сучасну європейську науку, не мають, здавалося б, континентальних і державних кордонів. Проте при більш детальному вивченні і спробах організації єдиного науково-технологічного простору тут виявляються досить чіткі й важкоперехресні межі. За таких обставин неминучим є вивчення особливостей розвитку культурної та семиотичної складових середовища, в якому формується і працює вчений, явних і неявних правил (переваг) вибору майбутніх професій, традицій користування книгами й іншими новітніми джерелами інформації.

У такому контексті розробка й реалізація ефективної науково-технологічної політики вимагають врахування і вирішення проблеми співвідношення розвитку науки і освіти. На розбіжність цих процесів у траєкторії розвитку відповідних соціокультурних інститутів у багатьох країнах світу звертав увагу свого часу ще В.І.Вернадський. І все ж таки ця проблема залишається актуальною для України ще й сьогодні.

Підбиваючи підсумок аналізу монографії В.П.Соловійова, слід зазначити, що викладені в ній висновки й пропозиції свідчать про досягнуті автором істотні результати у вирішенні наукової проблеми теоретичного обґрунтування ролі синергетичних ефектів інновацій у процесі самоорганізації економічних систем відповідно до впливу зовнішніх факторів. Теоретичні й практичні результати роботи, спрямовані на вдосконалення організаційних і правових механізмів управління інноваційною діяльністю, враховують основні соціальні фактори, а реалізація рекомендацій і пропозицій автора, безсумнівно, сприятиме вдосконаленню соціальної політики країни.

*Власюк О.С., д-р екон. наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України*
*Онїкієнко В.В., д-р екон. наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України*
*Новіков В.М., д-р екон. наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України*